Lietas arhīva Nr. A42-00538-23/14
ECLI:LV:ADRJRIT:2023:0202.A420254322.4.S

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2023.gada 2.februārī

Administratīvā rajona tiesa
šādā sastāvā: tiesnese Līga Hāzenfuse,

piedaloties atbildētājas Rīgas valstspilsētas pašvaldības pusē pieaicinātās iestādes – Rīgas domes Labklājības departamenta – pārstāvei /pers. A/,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc /pers. B/ pieteikuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru /pers. B/ tiktu piešķirts garantētā minimālā ienākuma pabalsts, mājokļa pabalsts, trūcīgas mājsaimniecības statuss un pabalsts ar mājokļa lietošanu saistīto izdevumu parāda samaksai, kā arī tiktu atlīdzināts nemantiskais kaitējums 50 000 *euro* apmērā.

Aprakstošā daļa

[1] /pers. B/ Rīgas Sociālajā dienestā (turpmāk – dienests) 2022.gada 1.martā, 2.martā 18.martā, 12.aprīlī, 26.aprīlī un 25.maijā iesniedza iesniegumus, kuros lūdza izvērtēt /pers. B/ mājsaimniecības ienākumus un materiālo situāciju, piešķirt atbilstošu statusu, piešķirt garantētā minimālā ienākuma (turpmāk – GMI) pabalstu un mājokļa pabalstu.

Ar dienesta 2022.gada 17.jūnija lēmumu Nr.ESD?22?6796?lsi (turpmāk – sākotnējais lēmums) /pers. B/ atteikts piešķirt GMI pabalstu, mājokļa pabalstu, trūcīgas mājsaimniecības statusu un pabalstu ar mājokļa lietošanu saistīto izdevumu parāda samaksai (*lietas 14.-15.lapa*).

Savukārt ar Rīgas domes Labklājības departamenta (turpmāk – departaments) 2022.gada 5.augusta lēmumu Nr.DL?22?272?ap (turpmāk – pārsūdzētais lēmums) sākotnējais lēmums atstāts negrozīts (*lietas 28.?29.lapa*). Pārsūdzētais lēmums pamatots ar turpmāk norādītajiem argumentiem.

[1.1] 2021.gada 20.oktobrī dienests ar /pers. B/ noslēdza vienošanos par līdzdarbību Nr.21-327, kurā noteikti līdzdarbības pienākumi /pers. B/ sociālās situācijas risināšanai, tajā skaitā pienākums vērsties Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā un pieprasīt vecuma pensiju. Savukārt 2021.gada 11.novembrī dienests ar /pers. B/ noslēdza vienošanos Nr.21?417, kurā iekļauts pienākums /pers. B/ līdz 2022.gada 5.februārim vērsties dienestā ar iesniegumu, lai atkārtoti tiktu izvērtēti /pers. B/ ienākumi un materiālā situācija. Parakstot minētās vienošanās Nr.21?327 un Nr.21?417, /pers. B/ apliecināja, ka vienošanās punktiem piekrīt un apņemas tos pildīt, kā arī /pers. B/ tika brīdināts par vienošanās nepildīšanas sekām.

[1.2] 2022.gada 1.martā /pers. B/ vērsās dienestā un aizpildīja jaunu deklarāciju. Pēc datu pārbaudes Rīgas domes Vienotās informācijas sistēmas lietojumprogrammā Sociālās palīdzības administrēšanas informatīvajā sistēmā (turpmāk –SOPA) dienests konstatēja, ka /pers. B/ joprojām nesaņem vecuma pensiju, kaut gan /pers. B/ jau bija sasniedzis valstī noteikto pensijas vecumu (/pers. B/ ir tiesības uz vecuma pensiju kopš 64 gadu vecuma, t.i. kopš 2021.gada 20.septembra). Dienests /pers. B/ aicināja līdz 2022.gada 6.jūnijam iesniegt dokumentu, kas apliecina, ka /pers. B/ iesniedzis Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā (turpmāk – aģentūra) iesniegumu valsts vecuma pensijas piešķiršanai.

[1.3] Sociālās palīdzības būtība ir sniegt īslaicīgu materiālu atbalstu pamatvajadzību nodrošināšanai minimālā apmērā personām, kuras nesaņem pietiekamus ienākumus no darba, sociālās apdrošināšanas sistēmas vai valsts sociālajiem pabalstiem, kā arī nesaņem ne no viena cita pietiekamu palīdzību un kuriem pašiem nav citu resursu pamatvajadzību apmierināšanai.

/pers. B/ jau ilgu laiku var gūt ienākumus no vecuma pensijas, taču, atsakoties to pieprasīt, apzināti pasliktina savu materiālo stāvokli, kā arī nepilda Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā noteikto pienākumu aktīvi darboties un noslēgtās vienošanās Nr.21-327 un Nr.21-417, lai palielinātu ienākumus – /pers. B/ gadījumā no valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas. Tādējādi dienests atteica /pers. B/ piešķirt GMI pabalstu, mājokļa pabalstu un trūcīgas mājsaimniecības statusu. Savukārt, ņemot vērā, ka /pers. B/ neiesniedza arī dokumentus, kas apliecinātu neparedzētos izdevumus mājokļa parāda veidošanās laikā, tad dienests nevarēja lemt par pabalsta ar mājokļa lietošanu saistīto izdevumu parāda samaksai.

[1.4] No 2022.gada 1.janvāra /pers. B/ nesaņem sociālos pabalstus, tomēr viņš ilgstoši neveic valsts pensijas saņemšanai nepieciešamās darbības. Līdz ar to rodas šaubas, vai /pers. B/ dienestam sniedz patiesu informāciju par savu materiālo stāvokli.

[2] Pieteicējs /pers. B/ Administratīvajā rajona tiesā iesniedza pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu. Pieteikumā /pers. B/ norāda, ka viņam ir 3.grupas invaliditāte, kas noteikta uz mūžu, kā arī trūcīgas personas statuss. Sākoties parādiem, kas saistīti ar dzīvokli, pieteicējs informējis dienestu, taču nekāda palīdzība nav sekojusi. Šobrīd pieteicējs ir saņēmis lēmumu, ka pieteicējam ir jāmaksā 814,17 *euro* (*lietas 5.?8.; 33.?34.; 47.lapa*).

[3] Departaments paskaidrojumos tiesai norāda, ka nav konstatējami priekšnoteikumi labvēlīga administratīvā akta izdošanai un lūdz tiesu pieteikumu noraidīt pilnībā, pamatojoties uz turpmāk norādītajiem argumentiem (*lietas 39.?43.lapa*).

[3.1] Departamentam nav saprotama pieteicēja bezdarbība, nepieprasot valsts vecuma pensiju. Dienests deva pieteicējam samērīgu laiku valsts pensijas jautājuma nokārtošanai, turklāt saskaņā ar SOPA datiem dienests piešķīra pieteicējam sociālo palīdzību līdz 2022.gada janvārim.

Arī Labklājības ministrija 2022.gada 18.marta vēstulē skaidrojusi, ka pēc pensijas vecuma sasniegšanas pieteicējs nevar saņemt invaliditātes pensiju, taču viņam pienākas vecuma pensija. Labklājības ministrija arī atgādinājusi, ka aģentūra 2021.gada 6.jūlijā nosūtīja pieteicējam uzaicinājumu iesniegt pieprasījumu vecuma pensijai, kā arī vairākkārt sniedza skaidrojumu par vecuma pensijas saņemšanas kārtību. Veicot pieteicēja vecuma pensijas prognozi, aģentūra aprēķināja pensijas iespējamo apmēru, proti, tas ir 233,19 *euro*. Pieteicējam ir uzkrāts 2.līmeņa pensijas kapitāls 2000 *euro*. Labklājības ministrija aicināja pieteicēju sadarboties ar dienestu, kā arī norādīja, ka, saņemot pieteicējam pienākošo vecuma pensiju, viņam būs iztikas

līdzekļi, kā arī iespēja nomaksāt mājokļa parādu.

[3.2] Tā kā nav konstatējams prettiesisks administratīvais akts, pieteicējam nav tiesiska pamata prasīt zaudējuma atlīdzinājumu 50 000 *euro*.

[4] Pieteicējs uz tiesas sēdi nebija ieradies. Pieteicējam par tiesas sēdes vietu un laiku paziņots savlaicīgi. Tiesa pieteicēja neierašanos atzina par neattaisnotu. Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 214.panta pirmo daļu, tiesa atzina par iespējamu lietu izskatīt bez pieteicēja klātbūtnes.

[5] Departamenta pārstāve tiesas sēdē pieteikumu neatzina, uzturot pārsūdzētajā lēmumā un rakstveida paskaidrojumos tiesai norādītos argumentus.

Motīvu daļa

[6] Lietā jāpārbauda, vai pastāv visi priekšnoteikumi labvēlīga administratīvā akta izdošanai, ar kuru pieteicējam tiktu piešķirts GMI pabalsts, mājokļa pabalsts, trūcīgas mājsaimniecības statuss un pabalsts ar mājokļa lietošanu saistīto izdevumu parāda samaksai. Ņemot vērā, ka pieteicējs konkrētus argumentus, kā izpaužas pārsūdzētā lēmuma nepareizība, nav izvirzījis, nav iebildis pret pārsūdzētajā lēmumā atreferētajiem faktiem un aprēķiniem, tiesa pārbaudīs, vai lēmumā nav pieļautas acīmredzamas pamatojuma kļūdas.

[7] Tiesa, izvērtējot lietas apstākļus un lietā esošos pierādījumus, secina, ka pieteikums ir noraidāms.

[8] Sociālo tiesību jomā, lemjot par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, tiesai ir jāvērtē tā tiesību norma, kas bija spēkā brīdī, kad persona ar iesniegumu par šā labuma saņemšanu bija vērsusies iestādē. Senāts jau agrāk ir skaidrojis, ka sociālo tiesību jomā šāda pieeja ir attaisnojama kā izņēmums, jo tiesiskās situācijas vēlāka maiņa (tiesību normas grozīšana vai izslēgšana) neietekmē tās tiesības, kuras personai bija brīdī, kad viņa ar iesniegumu par šā labuma saņemšanu vērsās iestādē (*piemēram, Senāta 2007.gada 8.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-430/2007 21.punkts, 2009.gada 6.novembra sprieduma lietā Nr. SKA-334/2009 11.punkts*).

Ņemot vērā norādīto, tiesa piemēros tiesību normas, kuras bija spēkā strīdus labumu pieprasīšanas brīdī, turpmāk tekstā tās norādot attiecīgajā redakcijā.

[9] Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 32.pantu sociālās palīdzības mērķis ir sniegt materiālu atbalstu trūcīgām, maznodrošinātām un krīzes situācijā nonākušām personām, lai nodrošinātu to pamatvajadzības un veicinātu darbspējīgo personu līdzdarbību savas situācijas uzlabošanā.

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 5.panta pirmā daļa noteic, ka sociālo palīdzību klientam sniedz, pamatojoties uz viņa materiālo resursu – ienākumu un īpašuma novērtējumu, individuāli paredzot katra klienta līdzdarbību.

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 33.panta otrā daļa noteic, ka garantētais minimālais ienākumu slieksnis ir 109 *euro* pirmajai vai vienīgajai personai mājsaimniecībā un 76 *euro* pārējām personām mājsaimniecībā. Šā panta otrā daļa noteic, ka trūcīgas mājsaimniecības ienākumu slieksnis ir 272 *euro* pirmajai vai vienīgajai personai mājsaimniecībā un 190 *euro* pārējām personām mājsaimniecībā.

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 37.panta otrās daļas 1.punkts paredz, ka sociālās palīdzības pabalstu nepiešķir atsevišķi dzīvojošai personai, ja tā atteikusies no līdzdarbības vai noteiktā laikā nav iesaistījusies pasākumos savas sociālās problēmas risināšanai.

No iepriekš minēto tiesību normu satura izriet, ka grūtībās nonākušai personai, kura vēlas saņemt sociālo palīdzību, ir ne tikai tiesības saņemt materiālu atbalstu, lai nodrošinātu tās pamatvajadzības, bet arī pienākumi, proti, ir aktīvi jālīdzdarbojas savas esošās situācijas uzlabošanā (līdzdarbības pienākums).

Arī judikatūrā uzsvērts, ka personai primāri ir pienākums rūpēties pašai par sevi un tuviniekiem. Tas nozīmē, ka personai ir pienākums pašai aktīvi iesaistīties savu sociālo problēmu risināšanā. Tās ir arī personas tiesības, jo no cilvēka cieņas principa izriet nepieciešamība dot personai iespēju apgādāt pašai sevi un nebūt atkarīgai no valsts sniegtās palīdzības (*piemēram, Senāta 2018.gada 22.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-167/2018 13.punkts*).

Tātad, ja persona nolemj vērsties pie pašvaldības, lai saņemtu sociālo palīdzību, tad personai ir ne tikai tiesības, bet arī pienākumi, tostarp pienākums līdzdarboties savu sociālo problēmu risināšanā. Ja persona bez attaisnojoša iemesla nepilda tai ar likumu noteikto līdzdarbības pienākumu, tai attiecīgi ir jārēķinās ar to, ka sociālā palīdzība netiks piešķirta.

[10] No lietas materiāliem izriet, ka pieteicējs jau 2021.gada 8.oktobrī aizpildīja iztikas līdzekļu deklarāciju (*lietas 61.-63.lapa*), 2021.gada 11.novembrī tika noslēgta vienošanās par līdzdarbību un pieteicējam piešķirts trūcīgas mājsaimniecības statuss un GMI pabalsts no 2021.gada 1.novembra (*lietas 60.lapas otra puse*).

2022.gada 1.martā, 2.martā, 18.martā, 12.aprīlī, 26.aprīlī un 25.maijā pieteicējs iesniedza iesniegumus, kuros lūdza izvērtēt viņa mājsaimniecības ienākumus un materiālo situāciju, piešķirt atbilstošu statusu, piešķirt garantētā minimālā ienākuma (turpmāk – GMI) pabalstu un mājokļa pabalstu. 2022.gada 12.maija iesniegumā pieteicējs norādījis, ka vairākus mēnešus nesaņem invaliditātes pensiju, tādēļ nevar samaksāt komunālos maksājumus (*lietas 55.lapa*). Neskatoties uz minēto, ar sākotnējo lēmumu, kas ar pārsūdzēto lēmumu atstāts negrozīts, pieteicējam atteikts piešķirt GMI pabalstu, mājokļa pabalstu, trūcīgas mājsaimniecības statusu un pabalstu ar mājokļa lietošanu saistīto izdevumu parāda samaksai.

Pārbaudot atteikuma pamatotību, tiesa konstatē turpmāk minēto.

[10.1] Pieteicējam no 2019.gada 14.marta piešķirta 3.invaliditātes grupa, tomēr kopš 2021.gada septembra pieteicējs sakarā ar valsts pensijas vecuma sasniegšanu invaliditātes pensiju un piemaksu pie pensijas nesaņem.

[10.2] Saskaņā ar likuma "Par valsts pensijām" 14.panta pirmo daļu un 17.panta pirmo daļu invaliditātes pensiju piešķir un izmaksā līdz pensijas vecuma sasniegšanai. Likuma "Par valsts pensijām" 11.panta pirmā daļa noteic, ka tiesības uz vecuma pensiju ir sievietēm un vīriešiem, kuri sasnieguši 65 gadu vecumu un kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 20 gadiem (saskaņā ar pārejas noteikumu 8.[1] punktu no 2021.gada 1.janvāra — 64 gadi) Pieteicējs dzimis /datums/. Līdz ar to 2021.gada 20.septembrī pieteicējs sasniedzis likumā "Par valsts pensijām" noteikto vecumu, kas rada tiesības saņemt vecuma pensiju.

Pamatojoties uz minēto, aģentūra 2021.gada 6.jūlijā nosūtījusi uzaicinājumu pieteicējam iesniegt iesniegumu vecuma pensijas piešķiršanai, aģentūras pārstāvji vairākkārtīgi pieteicējam gan telefoniski, gan rakstiski, gan klātienē skaidrojuši, ka invaliditātes pensijas turpmāka izmaksa vairs nav iespējama un, ka ir jāiesniedz iesniegums vecuma pensijas piešķiršanai. Par minēto situāciju pieteicējs informēts arī Labklājības ministrijas 2022.gada 18.marta vēstulē (*lietas 66.lapa*). Līdz ar to nav šaubu, ka pieteicējam ir zināms, ka viņam ir tiesības saņemt valsts vecuma pensiju.

Atbilstoši Labklājības ministrijas 2022.gada 18.marta vēstulē norādītajam 2022.gada 9.martā pieteicējam prognozējamais vecuma pensijas apmērs

kopā ar uzkrāto 2.līmeņa pensijas kapitālu būtu 244,24 *euro*. Vēstulē norādīts, ka vecuma pensijas apmērs būtu lielāks par iepriekš saņemto invaliditātes pensijas apmēru, turklāt tam vēl nāktu klāt piemaksa par apdrošināšanas stāžu līdz 1995.gada 31.decembrim (*lietas 66.lapa otra puse*).

[10.3] Likuma "Par valsts pensijām" 30.panta ceturtā daļa noteic, ka pensiju piešķir ar dienu, kad radušās tiesības uz pensiju, taču ne agrāk kā sešus mēnešus pirms pensijas pieprasījuma un pensijas piešķiršanai nepieciešamo dokumentu iesniegšanas dienas. Ņemot vērā minēto, secināms, ka piešķirot un izmaksājot pensiju, pieteicējam būtu gan iztikas līdzekļi, gan būtu iespēja nomaksāt dzīvokļa parādu.

[10.4] Neskatoties uz minēto, pieteicējs valsts vecuma pensiju nav pieprasījis. Ne iestādei, ne tiesai šādi pieteicēja rīcības motīvi nav zināmi. Pieteicējs nav sniedzis informāciju par saviem ienākumiem. Tas nozīmē, ka pieteicējs nesadarbojas ar sociālo dienestu, kā arī nav ieinteresēts iegūt papildus līdzekļus minimālo pamatvajadzību nodrošināšanai. Tātad pieteicējs nepilda šā sprieduma [9] punktā citētajās normās noteikto pienākumu aktīvi līdzdarboties savas esošās situācijas uzlabošanā.

Līdz ar to pārsūdzētajā lēmumā pamatoti norādīts, ka pieteicējs, atsakoties pieprasīt vecuma pensiju, apzināti pasliktina savu materiālo stāvokli, kā arī nepilda Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā noteikto pienākumu aktīvi līdzdarboties, lai palielinātu ienākumus. Tādējādi tiesa secina, ka dienests pamatoti atteica piešķirt pieteicējam GMI pabalstu, mājokļa pabalstu un trūcīgas mājsaimniecības statusu. Savukārt, ņemot vērā, ka pieteicējs neiesniedza arī dokumentus, kas apliecinātu neparedzētos izdevumus mājokļa parāda veidošanās laikā, tad dienests nevarēja lemt par pabalsta ar mājokļa lietošanu saistīto izdevumu parāda samaksai.

Tā kā no 2022.gada 1.janvāra pieteicējs nesaņem sociālos pabalstus un vienlaikus ilgstoši neveic valsts pensijas saņemšanai nepieciešamās darbības, rodas arī pamatotas šaubas par to, vai pieteicējs dienestam sniedz patiesu informāciju par savu materiālo stāvokli.

[11] Pastāvot šādiem apstākļiem, tiesa secina, ka pārsūdzētais lēmums ir tiesisks un pamatots, savukārt pieteikumu atzīst par nepamatotu un noraidāmu.

[12] Prasījums par atlīdzinājumu ir pakārtots pamatprasījumam. Tā kā tiesa nav konstatējusi pārsūdzētā lēmuma prettiesiskumu, ir noraidāms arī prasījums par nemantiskā kaitējuma atlīdzinājumu.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246.–251.pantu, 289.–291.pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

noraidīt /pers. B/ pieteikuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru /pers. B/ tiktu piešķirts garantētā minimālā ienākuma pabalsts, mājokļa pabalsts, trūcīgas mājsaimniecības statuss un pabalsts ar mājokļa lietošanu saistīto izdevumu parāda samaksai, kā arī tiktu atlīdzināts nemantiskais kaitējums 50 000 *euro* apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu namā.

Tiesnese L.Hāzenfuse